

פרוטוקול מס. 177

מישיבת ועדת השירותים הציבוריים, שהתקיימה
ביום ג', ט' באדר א' תשל"ו - 10.2.76,
בשעה 11.00.

נ ו כ ח י מ - חברי הוועדה:

ח. גרוסמן - היו"ר
ת. אבו-רביעה
י. בארי
א. גיבלבר
ל. דיציאן
א. ורדיגר
ה. זיידל
מ. חריש
ח. טובי
מ. ידיד
א. נמיר
מ. גז
פ. שינמן
ח. שמיוני

מוזמנים:

ז. המר - שר הסעד
ד"ר א.מ. קורץ - מנכ"ל משרד הסעד היוצא
מר לנגרמן - " " " הנכנס
ד"ר בריק - משרד הסעד
נ. לורך - מזכיר הכנסת

מזכירת הוועדה: שושנה כרם
קצרים: שולמית פרג, צפרא ספרן

בסדר-היום: (א) פרידה מד"ר קורץ, המנכ"ל היוצא של משרד
הסעד, והרמת כוסיח;
(ב) תשובות שר המסד לשאלות חברי הוועדה ודיען

היו"ר ח. גרוסמן:

אני פותחת את הישיבה.

אנן מקבלת את האורחים בברכה

חמה.

כמה מלים - כל מי שנכנס לתפקיד

זה של מנכ"ל משרד הסעד יודע שלא נכנס כדי לשבת בכורסה רכה, אלא שצפויה לו אכילת מרורים במידה גדושה, וכנראה גם אכזבות רבות. אני משערת שיש ודאי הרבה מאד רגעים שמגיע גם למסקנה שהוא מתמודד עם תחנות רוח; אולי מנסה להגיע לפתרונות של בעיות שאינן לנו תשובה עליהן. אני בטוחה שאכן זה נכון, כי גם אם אני אינני בתפקיד של פקיד ממשלתי - זאת אומרת, אדם שהוא שי"ך לזרוע המבצעת - אלא בתוקף תפקידי כיו"ר ועדת השירותים, אני לא חייבת לתת את התשובה הקונקרטיה. אני חושבת שיש רגעים שאני חושבת, כמה אני יודעת.

אני משערת שלד"ר קורץ היו רגעים כאלה. כל שיתוף הפעולה בינינו אתו - והיו לנו ברורים גם קשים. לפעמים נראה היה, לפחות לי נראה - שלד"ר קורץ התחשל במשך תקופה ארוכה במשך היותו בתפקיד. אולי התחשל יותר מדי. אני חושבת שזה היה למראית עין, כי לא היו לו תשובות למרות שהוא חייב לתת לנו תשובות.

אני אומרת הכל מהגיי לבי, ותוך כדי ברורים חשבתי אי אפשר לענות תשובה כל כך קשוחה. זו התשובה שהוא חייב לתת.

נוסף לכך, היו בינינו וביין ד"ר קורץ חלוקי דעות על הקונספציה הסוציאלית כאשר אני דגלתי בשירותים אוניברסליים. כאשר מושכים את השמיכה למעלה, יוצאות הרגלים. ואם השמיכה קצרה, אז צריך לדעת איך לחלק, וצריך לדעת לחלק באופן סלקטיבי.

הוויכוח הזה טרם הסתיים. אינני יודעת במאת האחוזים בביטחה אם ד"ר קורץ חושב שצריכים להנהיג שירותים סלקטיביים. אולי הוא חושב שמוטב להנהיג שירותים אוניברסליים. אני חייבת לתמוך בשירותים סלקטיביים. הוויכוח, לדעתי, הוא יותר עמוק. זה קשור עם קונספציה מסויימת בכלל, ולאו דוקא בחשובות תקציביות.

אם כל חלוקי הדעות והבעת פנים קשוחה, אני סבורה שהיתה לנו תקופה סבירה, נאותה, תקינה, ואני חייבת לציין שכל פעם שלד"ר קורץ היה בא לוועדה, אם בנושא מסויים, ואם תשובות לשאלות - לא היה שאמר "על זה אינני יודע". הוא ידע את הנושא מכל צדדיו. הוא היה נתון לנושא, והוא באמת היה ידען של המשרד. אני חושבת שמנכ"ל יודע הכל. רצוי שהוא ידע ככל שיותר. שר איננו חייב לדעת הכל, ועוד יותר רצוי שמנכ"ל ידע יותר. כדי ששר ידע, אז המנכ"ל חייב לדעת יותר.

ד"ר קורץ נמצא במצב הטוב ביותר. זהו אדם שפורש כאשר הוא במלוא כוחו, והוא עוד יכול הלאה לתרום גם למשרד וגם לאיש שיבוא אחריו. אני עדיין אינני מברכת את מר לנגרמן לרגל קבלת התפקיד, כי יש פרוצדורה האומרת שצריך לאשר.

היו"ר ח. גרוסמן:

אני מצטערת לומר, כי בוועדה זו
אין הרבה שמחות בדיונים בנושאים. גם אם אנחנו יוצאים מדיון
טוב. דיון טוב על נושא עגום, קשה ---

א. ורדיגר:
אצלנו לא מדברים. אבל יחכן
שבקרוב נמצא את עצמנו נפרדים.

היו"ר ח. גרוסמן:
אני מוכנה לברך את מר לנגרמן
על השבון, כמנכ"ל מיועד, ושבקרוב
נוכל לברך על המוגמר.

אני מברכת את ד"ר קורץ שיהיה לו
טוב גם בתקופת הפרידה מהתפקיד. וזה דבר גדול מאד. נדמה לי
כי מותר לאחל לכל מי שרוצה לפרוש לגמלאות, שיפרוש במצב כזה.
גם בתקופה של עשיה ארוכה
ובהתמדה, לא ברחת מהתפקיד. כל הכבוד, וכל ברכותינו!

מ. גז:
אם אינני טועה, אני הנני החברה
ותיקה ביותר - מהכנסת הששית -
בוועדת השירותים הציבוריים. והרי זה למעלה מעשר שנים. כך
שאני יודעת להעריך את פעלו של ד"ר קורץ.

אני מאחלת לכל בית ישראל, לכל
אזרח בישראל, לכל איש ציבור, לכל עסקן - שיסיים תפקידו
בבריאות טובה, בשכל, כאשר עוד עתיד יפה לפניו, שיכול לגדל
הרבה של אנשי עזרה, סיעוד, ולחנך דור מנסיונו האישי.

בכנסת הששית קיימנו הרבה ישיבות
עם משרד הסעד, וד"ר קורץ ליווה אותנו תמיד בהבנה, בחריפות.
צעק עלינו כשהתלוננו במשהו, ויחד עם זה הרגשנו כי המצב מחייבו
להיות נוקשה. ד"ר קורץ התחיל במשרד זה כאשר הבעיות היו פי
כמה יותר קשות, והאמצעים היו פי כמה פחות עונים על הדרישות ---

היו"ר ח. גרוסמן:
אולי לא היתה מודעות בחברה.

מ. גז:
הבעיות היו קשות מאד, ואי אפשר
היה לגשר בין הפער שהיה גדול.
על כל פנים, ד"ר קורץ עמד תמיד לרשותנו, אם ביחידות ואם בוועדה,
בניסיון לענות לכל הבקשות שלנו.

אני מצפה ממך, ד"ר קורץ, שיהיו
לך כל מיני הרצאות בבתי ספר לבעיות סוציאליות.

אני מאחלת לך בריאות טובה
והמשך עבודה פוריה כמו שהתחלת. כל טוב לך!

ולזה שבא אחריו, מר לנגרמן,
אנחנו נאחל לו מראש הצלחה במלוי תפקידו!

א. ורדיגר:

כפי שכבר נאמר, משרד הסעד הוא אחד המשרדים הקשים. זהו משרד שמטפל בנושאים קשים, נושאים של חברה, בעיות של הפרט, וכמובן גם של הכלל. לעמוד בראש משרד, כמנכ"ל משרד כל כך קשה, כל כך פרובלמטי, חקיקת חוקים - אין זה מהדברים הקלים. אבל עוד יותר קשה להיות מנהל כללי - במשרד שיש חלופי גבורא, דומני כי במשך השנים האלה היו שלושה או ארבעה שרים, וכאשר השרים הם מאותה מפלגה - זה עוד יותר קשה. בכל זאת, ד"ר קורץ עבר את השנים האלה בניהול יעיל וטוב, בפיתוח המשרד והנושאים בצורה יוצאת מהכלל. זו התרשמותי.

אם נפרדים מהמנהל הכללי, אז אני אוהב לצטט משהו: פרשת השבוע היא "פרשת תצווה", בה מדובר על תפקידו של משה רבנו. אחד המפרשים החשובים ביותר, המאמינים ביותר, אומר שמשה רבנו היה איש חכם, נכון, פעיל, והוא והוא האציל מתבוננו, מחכמו, מידיעותיו - על הסביבה. על כל האנשים שעבדו ופעלו איתו. הם נאצלו על ידו. הוא האציל מרוחו על אחרים.

ודאי לא עושים השוואה עם משה רבנו. אבל יש אנשים שבתוקף תפקידם - לא כפקיד שיושב במישרה בכירה, ושיש לו אנשים סביבו, אלא יש אנשים שעומדים בראש מערכת מסוימת, שהם מידיעותיהם, מתבוננים מאצילים על אחרים. אני חושב שד"ר קורץ, עקב נסיונו הרב, אולי יותר מאשר לימוד, וגם מידיעותיו במשך השנים היה מאציל על כל אלה שעבדו איתו יחד. תמיד היה ימוני ועבד במשותף. לכן אני מקווה שגם אחרי שד"ר קורץ יפרוש, הרוח הטובה הזו תמשך.

אמנם אנחנו לא מברכים עכשיו את המנכ"ל החדש, אבל שר הסעד החדש - ידידי זבולון המר - אני יודע שעם כניסתו העתונות יודעת לספר על מיני ידיעים טובים, וחברים טובים, ועסקנים טובים - כל אחד כבודו במקומו מונח, שמוותיהם מוזכרים. לא תמיד מתחשבים בדעת הקהל, בדעת המפלגה.

אני רוצה לציין לטובה ששר הסעד המר, בידעו את תפקידיו של משרד הסעד, ידע לבחור מתוך הצוות את האיש המתאים שימשיך וינהל את המשרד. זו נקודת אור חשובה מאד בחיים הציבוריים הפוליטיים החשובים שלנו.

אני מברך את ד"ר קורץ, את מר לנגרמן ואת שר הסעד שידע ללכת בכיוון זה.

ה. זיידל:

שני המנכ"לים, היוצא והנכנס, אני מכיר לאו דוקא מהכנסת, ולא מוועדת השירותים, אלא הרבה שנים לפני שהייתי חבר כנסת אני מכיר את ד"ר קורץ. יש תקופות או רגעים בחיים שאדם זוכר.

ד"ר קורץ הגיע מארץ ישראל לשארית הפליטה, והוא הגיע מפלנטה אחרת. אנחנו, ניצולי השואה, פרטיזנים, ממחנות. מי שחזר מרוסיה, חזר מפלנטה אחרת, והוא שמע כי הישוב חי וחוסס. אנחנו אז עסקנו בהצלת ילדים, והוא עסק בהצלת שרידי ספרי תורה, ספרי תורה אחרונים. הוא הלך ממקום למקום לראות מה אפשר להציל ולהביא לארץ ישראל.

המפגש הזה בין שתי הפלנטות - בין אדם שהיה חי חיים אחרים ובין אלה שחיו את השואה - לא יכול להשכח.

אנחנו היינו בקשר, ואני עקבתי בהתמדה אחרי פעולתו של ד"ר קורץ בשטח הסעד. יש לי הרגשה שמה שראה בפולניה נתן לו השראה לעסוק בפרט. מדינת סעד, שבעצם הפרט הוא המהווה את הנקודה המרכזית. הערך של משרד הסעד הוא הערך של קדושת הפרט, ומבחינה זו אני יכול להגיד שמה שאני שמעתי כאן, מיושבת הראש וחברים אחרים - ד"ר קורץ מילא תפקידו נאמנה כאיש מהישוב, ואני מאחל לו כל טוב.

לגבי המנכ"ל החדש - הוא קרוב משפחה שלי. אני מאחל לו כל טוב, ושילך בדרכי קודמו. אני בטוח שיצליח, כי את מר לנגרמן אני מכיר כאיש בעל ידע. חוץ מתחושה יש לו גם ידע.

אני חושב ש"כ ורדיגר ידע להעריך את תעוזתו הנועזת של שר הסעד שמינה אותו - את מר לנגרמן - כמנכ"ל הבא.

מ. זיידל: פרישה - זו תחנה אחת בחייו של אדם, יאז הוא עושה לעצמו חשבון נפש.

אין ספק שד"ר קורץ הגיע לפרישה, והוא רשאי בהחלט לעשות לעצמו חשבון נפש, ממה שהתחיל ובמה שהוא מסיים. אכן הוא התחיל בימים קשים, כאשר לא הייתה תודעה, וכאשר היום המצב יותר טוב, ועם הישגים.

אני יודע להעריך את הידע ואת הנסיון שרכש ד"ר קורץ בעבודתו, ואין ספק שזה ינחה את אנשי המשרד. אנחנו רואים את זה כנקודה בעלת חשיבות ראשונה למען יצירת החברה בישראל, צמצום הפערים. אני מאחל לד"ר קורץ בריאות טובה, ושימשיך למען הציבור ולמען החברה בישראל.

עם כניסתו של מר לנגרמן אני מאחל לו לצאת מהשיגרה שאותה רכש כעובד במשרד הסעד, ולעבור בצורה יותר יעילה.

פ. זיידל: נדמה לי כי אני נמנה כאחד מהצעירים לחברות בכנסת, אבל אני נמנה על הקשישים מבחינת ההיכרות עם ד"ר קורץ. גידולו, חינוכו ועסקנותו בשני לידי ביטוי מלא.

הייתי יושב ראש של מסיבה שעשינו לו ביום עלייתו ארצה. קורץ למד בקרקוב והמשיך בווינה וחשבנו שיצא ממנו רב גדול בישראל, ואמנם יש לו כל הכישרים בכמה וכמה שטחים - בשטח תורה, בשטח מלכות. בכל זאת הוא נקלע דוקא למשרד הסעד, ואת זה אני אומר לשבח.

כפי שאתם יודעים, אני עקבתי אחרי עבודתו, ומותר לי להגיד שיש לו שלושה כתרים - כתר כהונה, כתר תורה וכתר מלכות. במשרד הסעד לרכוש שם טוב באותה עבודה קשה, שכך הציבור עוסקים למענו הוא ציבור קשה וצריך לעמול עבורו. אם רוכשים כתר שם טוב, אז יש לציין את זה ולהעלות על נס, וזה מהווה משהו מפרשח השבוע שבה נאמר: "ואתה חצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתיית למאור להעלות נר תמיד". אומר המדרש מה זה "זית" - זית זה משהו רענן, יפה-תואר, שכוחשים אותו ויוצא ממנו שמן זית זך.

העבודה הנעשית במשרד הסעד נעשית בדחק, בלחץ, כתישת הדם בצורה הקשה ביותר. ובכל זאת, אם אחרי כל זה יוצא "שמן זית זך", אז זה טוב.

אני מברך את ד"ר קורץ, שהוא ידידי במשך שני רבות בפולין, בקרקוב ועוד, הוא היווה במידת מה נושא ארון הקודש. הארון הזה נישא על בדים. בדי הארון זה נושא הארון. היה כלי אחד שעליו כתוב ארון לא נישא בלי בדים. תומכי הארון הם נושאי הארון. התומכים הנם יותר חשובים מהארון עצמו, כי הארון איננו מחקיים בלי התומכים. ד"ר קורץ, כמנכ"ל, היה בבחינת בדי ארון.

על כן אנחנו מגיעים להלכה לפעולותיו של ד"ר קורץ שאותם השיג אשה במשרד הסעד, ועדיין יש כר רחב לפעולה, ב"ה, באיזה מצב ה' עוזב את המשרד. הרבה ברכות והצלחות.

אני רוצה לברך את מר לנגרמן: קורץ - באידיש - פירושו קצר; לנגרמן - פירושו ארוך. כך שזה מהקצר עד הארוך. אמנם השמות הפוכים, אבל הפעולה תהיה הדדית, שווה לקודמו, ואני מאחל לו גם כן הצלחה וברכה.

דיציאן:
אולי אמשיך ברעיון שהובא ע"י היושבת ראש: אנחנו בוועדה של כנסת, מייצגים את מליאת הכנסת בנושאים מסויימים. חפקידנו במליאת הכנסת למעשה, להעביר בקורת כלפי המוסד המבצע, הממשלה, על פקידיו ועל שריו. לא פעם אני יושב בוועדה, ואני נאלץ להעביר בקורת על מעשי הממשלה, על פקידים המבצעים, ואחר כך אני חושב כי גם הממשל וגם חברי כנסת נמצאים באותה מטרה. חבר כנסת צריך לשרת יחד עם הממשל את הציבור כדי להיטיב את מצבו. לא פעם מתעוררת התנגדות, אולי טבעית, בין שני הגורמים האלה. חבר כנסת רואה את הרצוי, מה שהוא חושב לגבי הציבור שלו, או הציבור בכללותו, ולא פעם הוא מעביר את מלוא הבקורת על איש הביצוע, אם זה במשרד הסעד או בכל מקום אחר. אבל הם, ביחד עם השר, רואים את המצוי, את האפשרי.

השר חזני ז"ל, עוד לפני שהוא הצטרף לממשלה הראשונה אחרי הבחירות, הוא הרצה בפנינו על מגמות משרד הסעד. הוא אמר שאחד התפקידים של משרד זה הוא לשנות את שמו. הוא אמר אפילו, שאם לא נשנה את החוכן, אז רצוי לשנות את השם. כי הציבור איננו אוהב את עניני הסעד. הוא איננו אוהב להיות זקוק לסעד. הוא לא אוהב את אלה שנזקקים לסעד, והוא אולי איננו אוהב גם את אלה שפועלים בסעד, כי הם אינם יכולים לתת את מה שרוצים או שחושבים שיש צורך לתת.

לדעתי, יש במובן זה מיץ מתח מסויים ביץ שני אלה: אולם כל הדברים הללו נוכחתי לדעת בחקופה הקצרה שאני פעיל בוועדה זו במפעולותיו של המנכ"ל הפורש ד"ר קורץ. בניגוד למספר מסויים של פקידים עובדי מדינה שעוסקים בביצוע - רואים כמיץ הטרדה שדוקא הוא מבין לרוחם של אלה שמביאים את הבקורת ומשחדלים להביא את מה שרוצים. אני בטוח שהקו שלו בניהול הממשי של המשרד, הוא רואה לפניו את הציבור שהוא זקוק לעזרתו, לשרותיו, ורואה מצד שני את האפשרויות ולעבור את המסגרת של הרצוי והמצוי.

יש לי הרגשה שבמידת האפשר הדבר נעשה ע"י ד"ר קורץ ועוזריו, שכן יש בזה הכרה שלו שהוא עושה את המוטל עליו; ומי שפועל דוקא בציבור, שהוא הציבור הנזקק ביותר - יש לו הרגשה, במידת האפשר ש"עשיתי את המכסימום האפשרי". זהו שכרו של ד"ר קורץ, ואני מקווה שבשכר זה, אחרי פרישתו, הוא יצליח בכל השטחים. אני מאחל לו בריאות טובה והצלחה באשר יפנה.

ה. אברביעה: הנכון הוא שאין לך התחלה ואין לך סוף. אין דבר יפה מאשר סוף שיש לו מטעמים

טובים.

חברי הכנסת שקדמו לי הזכירו את פועלו של ד"ר קורץ, ובמשך שנתיים אני שותף לדעה זו.

תפקיד משרד הסעד הוא, עדין, רגיש, ויש לעסוק בזה לטובת כל שכבות העם. אכן עם הכשרון של ד"ר קורץ והכוונות הטובות שלו למען העם, ירשמו לזכרון טוב לו ולעצמו.

בהזדמנות זו ברצוני לברך את מר לנגרמן לרגל תפקידו החדש, ואני רוצה להזכיר לו שעבודתו לפניו איננה קלה בגלל הסיבות בהן אנחנו חיים.

למר לנגרמן אני מאחל הצלחה, ולד"ר קורץ אני מאחל חיים טובים ויפים.

(אחרי כן רשמה צפרא)

ס.א. קורץ:

אני נזכר איך לפני שלושים שנה, כיום
מגדיר, צעדנו בשורה אחת חברת-הכנסת
חייקה גרוסמן ועוד חברים ישראלים ולא ישראלים, ואני בתוכם, להניח זר,
זו הפעם הראשונה, על המציבה בגיטו ורשה. נדמה לי ששום דבר אינו יכול
לבטא את גודל המהפכה שעברנו מאותה תקופה ועד היום, כשאני מסווה את
שני הימים. גם אז צעדנו במעילי גשם ביום קר, יום שלב כמו היום, אבל
בינתיים עברה תקופה של שלושים שנה עם כל מה שנשתנה. כשנסעתי הנה לא
יכולתי להשתחרר מהזכרון הזה, מהשוואה הזאת.

את צודקת - ורבים מכם אמרו זאת - שמנכ"ל
הסעד אוכל מרורים מלוא חופניים, אבל אני חייב לומר שכאשר אני מסתכל
על התקופה שעברה מאז ראשית שנות הששים ועד היום - תקופה של 16 שנה -
אני חש שיש לי מלוא הטוב סיפוק, הנאה וקורת רוח. לא אפרט את כל מה
שהתרחש בתחום הסעד באותן 16 שנים, לכם אין הזמן ואני איני ערוך לכך,
אבל עצם הידיעה של מה שנתחדש, של מה שנשחנה, של מה שלא היה קיים ועתה
קיים, של מה שהיה קיים ועתה, ברוך השם, אינו קיים, עצם התחושה, שעשיתי
משהו היא התמורה של סיפוק והנאה למרורים.

בשבוע האחרון, כאשר מפנקים אותי במסיבות
פרידה, אני חוזר ואומר לעצמי: אני חניך תנועת נוער חלוצית בחוף-לארץ,
פעלתי בה ועברתי בה את כל השלבים שרבים מכם עברו. לכל אחד מאתנו היתה
מודעות טבעית של שירות, של שליחות, של יעד ועשייה. לכל אחד ואחד מאתנו
היו הדמויות מהן ירש מודעות זו. אני כגליצאי יכולתי לראות בד"ר טון
סמל, איש טורם טעם, שיש לו תכלית אחת בחיים: לשרת את הציבור שלו. כאשר
הלכתי לוונינה - וחברת-הכנסת שינפן הזכיר זאת - ראיתי בפרץ חיות את האיש
שרוצים להיות בדמותו. כאן אני אומר: אותה מודעות של שירות מלווה אותי
במשך כל השנים - גם במשרד, גם בתקופת השליחות בפולין למחרת המלחמה
והשוואה - תקופה שהזכיר אותה חברת-הכנסת זיידל - שליחות שבה יצאתי מן
הארץ לשישה שבועות ונשארת לי - עשר חודשים. בין הדברים שאני מתגאה
בהם אני רואה את ייסוד מחלקת הנוער והחלוצ, שהייתי בין השותפים לייסודה.
את המקור לעובדה שנקלעתי למשרד הסעד והחזקתי בו מעמד שש-עשרה שנה ואת
מקור הכוח לכך אני רואה באותו מקום.

יש לי זכרונות מאד טרדניים על ועדת
השירותים הציבוריים. בין הידידים שאני פונה אותם כיודידים ושאתם ענדתי
בארמוניה רבה, על אף ניגודים שקיימים בין אנשים, אני מעמיד במקום ראשון
את ד"ר גייר. למרות כל הניגודים שהיו בינינו מבחינה פילוסופית, דתית
וצבחינת התפיסה הציונית הבינונו איש את אחיו יפה ואף פעלנו יפה. אחדיו
בא שלמה רוזן שהיה יושב-ראש הוועדה, שעד היום אנחנו רואים אחד את זולתו
כיודידים למרות שלא חסיד הלכנו באותו חלם. אני זנכו איך התיידדתי עם
דבורה נצר, עם רחל כגון, עם זוארץ, עם יעקב כץ ז"ל - דמויות רבות, שכל
אחת מהן היתה טיפוס, שמכל אחת מהן אפשר היה ללמוד, שעם כל אחת מהן צריך
היה להתווכח, אבל הדברים חסיד נעשו באווירה טובה, ברוח טובה, תוך הבנה
של האחד למצבו של השני, וזה לא כל כך פשוט.

פה ושם רפזתם כיצד אתם הבנתם את הדברים.
אני על כל פנים יכול לומר - וייתכן שהדבר נובע מחינוכי, אולי חינוך
לא טוב - שיש לי דרך ארץ בפני הפרלמנט, בפני הכנסת. ראיתי בוועדה, עם
כל הניואנסים השונים, איזו אפשרות עבורי גם לבדיקת המצפון וגם לבדיקת
נקודת המצפון: לאן אני הולך? האם אני הולך מהר מדי או לאט מדי? לא פעם,
מירד האזנה קטנה לדבריכם, למדתי מכם הרבה וגם אם השיחותי כפי שחשבת
שאני מצווה להשיב האמת היא ששילבתי את הדברים במערכת העשייה. על כך
מגיע לכם תודה הרבה מעבר ממה שנראה לכם. לא מעט דברים נשתנו במשרד
עקב הדיון בוועדה, וגם אם לעתים היה איזה שהוא דיסונאנס, הרי הדברים
שאמרתם מצאו ביטוי.

במשך כל השנים היתה לי הרגשה שבוועדה
זו ישנה קואליציה מסוג אחר, לא אותה קואליציה ולא אותה אופוזיציה כמו

פ.א. קורץ:

זו שקיימת בכנסת, שצריכה להתקיים בכנסת. פה הנושא מאחד את השמאל, את הימין והמרכז ואינך יכול להבחין מי מייצג איזו עמדה. הדבר נראה לי חשוב מאד. כאשר אני רוצה להזכר בכמה דברים שבהם בכל זאת היה לי קורטוב של סיפוק תוך כדי עבודה אני נזכר במקרה שהוזמנתי על ידי אחת הסיעות האופוזיציוניות, שעה שהיתה צריכה לערוך את המצע לכנסת. הוזמנתי אז להופיע בפני ועדת משנה של הסיעה כדי להרצות על מה שנראה לי, על מנת לכלול זאת במצע לכנסת. לא יכולתי למצוא דבר שאישיית יתן לי סיפוק יותר גדול מאשר עצם העובדה שמוסינים אדם לשמוע על הבעיות, בין אם מקבלים את הדברים ובין אם לא מקבלים אותם.

כאשר העובדים הסוציאליים והנכבדים של רצועת עזה שמעו על פרישתי, עמדו על כך שאבוא אליהם, שנשוחח ונפרד. אני רואה בזה דבר שיש בו סיפוק, כי לא חשבתי מלכתחילה שלכך הדברים יגיעו.

לא אכנס לרשימה הארוכה של דברים המבטאים את עבודת המנכ"ל - בנוסף למשכורת ולעבודה ביום ובערבים - דברים שיש בהם יותר מאשר התשלום, דברים שיש בהם חשיבות וגם גמול. גם לא אכנס לאותה שאלה שהזכירה היושבת-ראש בקשר לשירותים אוניברסליים, אבל אני סבור שמן הראוי לומר את הדברים הבאים: מדינת ישראל יכולה להתחרות עם המדינות השווייטיות ביותר בעולם על האוניברסליות של השירותים. השירותים במדינת ישראל - ולא בשל מדינות הסעד אלא בשל גיבוש החברה רובד על גבי רובד במשך עשרות שנים - הם שירותים שוויוניים, שירותים אוניברסליים. יש תחבורה אוניברסלית, יש שירותי בריאות אוניברסליים, יש חינוך אוניברסלי. כל השירותים הציבוריים הם אוניברסליים. החביעה לעשות שירותים אוניברסליים, אין לה משמעות במדינת ישראל. זה קיים, זה הושג עוד לפני שיצאו עם הדגל הזה. האם יש אצלנו שני סוגי בתי-ספר לילדים שמסלמים ולילדים שאינם מסלמים? האם יש אצלנו שני סוגי בתי-חולים? אין הדבר כך. אני רק טוען שעל מנת שנוכל לתת לנזקקים בצורה אוניברסלית את פירב הדברים שצריך לתת - וזאת במשאבים המצומצמים שיש לנו, שהיו מצומצמים כל השנים ויהיו מצומצמים גם מחר מחרתיים - אנחנו חייבים להשתמש בהם בצורה נבונה ולא לפזר אותם לחוגים שאינם זקוקים בשל סיספאות משלות. הוויכוח איננו על שירותים אוניברסליים או שירותים סלקטיביים. השירותים הם אוניברסליים, אבל הזכאות איננה חייבת להיות אוניברסלית. עם פרישתי, כאשר באתי להסדיר את ענייני המוסד לביטוח לאומי, החברר שאשתי זכאית לתשלום מן הביטוח הלאומי למרות שהיא עובדת ומקבלת משכורת מלאה, ולא נמוכה, ממקום עבודתה. כאשר הצפנתי על כך, אמרה לי פקידת המוסד לביטוח לאומי: זה מגיע לה. אתם יכולים לומר: זה אוניברסלי, אבל אני חושב שיש להרהר עוד פעם אם זה מתאים, אם זה נחוץ.

היו לי הרבה מצבים של סיפוק. כאשר לפי גילי הייתי צריך לפרוש בדצמבר 1974 והשר חזני ביקש מפני בסוף 1974, שחזור לממשלה, להמשיך בתפקיד, ראיתי בזה פרט. כאשר השר המר שאל אותי בסוף דצמבר אם אהיה מוכן לעשות במשרד עוד מספר חודשים והיה לי הכוח לומר לא, אם כי היה בזה פיתוי, קיבלתי את הצעתו בסיפוק מה גם שהשך המתכן בבן שאני יכול להשיב ב כן.

בין הדברים שדאויים להאמר אני רוצה לציין שבמשרד הסעד יש צוות אנשים, גם בפקידות הבכירה וגם בפקידות הפיצונית, שאני רואה אותו כצוות מעולה, מסודר, בין-מפלגתי, בין-עדתי וביין-דתתי.

ג. זיידל: צוות על-מפלגתי.

פ.א. קורץ:

אם כך, אפשר לומר צוות אל-מפלגתי. ואני אומר שוב: מעולם לא שאלתי איש לאן הוא שייך, מעולם לא עניין אותי הדבר, ואם יש היום בצמרת המשרד אנשים

מ.א. קורץ:

מכל החוגים, מכל הדתות ומכל העדות; אני רואה בזה נקודה שמציינת משהו. השקעתי מאמצים רבים על סנת להכשיר צוות אדם, שרבים מהם היו מסתלמים, רבים שרכשו להם גם בצורה סיסטמטית השכלה ומוסחיות, ומעטים המקומות בהם מתרכזת ידיעה מקצועית מוסמכת ואוטוריטטיבית יותר מאשר במשרד הסעד, ויש בזה משהו.

אני מודה לכם על הדברים שאמרתם, והם לא היו מן השפה ולחוץ. לא הייתם חייבים לעשות זאת. עשיתם ואמרתם דברים לשבחי, ואיש אינו עו כדאי כך ענו שיוכל לומר: הדברים הללו אינם נוגעים לי ולא אכפת לי מה אומרים. גם אם פה ושם יש אנשים שנוהגים כך, אני חייב לומר שהיה לי נעים לשמוע מה אמרתם. בחלק לא מועט מן הדברים לא הייתה הפרזה וברוב צניעותי אני רואה אותם כנכונים. אני מודה לכם על כך.

אינני הוצה לומר היום שום דבר לזכותו של היורש שלי, כי לזה פוטר לנו לצפות לכוסיית נפרדת. אם תזמינו אותי לשם כך, אני מוכן לבוא.

אני מודה לכם על הכל. יצאתי לגימלאות, אבל לא פרשתי מן העבודה ואני מבחין בין השניים. הדבר שנשתנה באורח החיים שלי הוא שבמשך שש-עשרה שנה הייתי רגיל לדפוק את הקבלטים שלי, בדרך כלל לפני שעות הפתיחה, והיום אינני עושה זאת, אבל אני ממשיך באורח חיים של עובד.

דיברתם על פרשות השבוע ואזכיר פרשה הנקראת "אתה תצוה". לא עשיתי, אלא ביצעת את מדיניות הממשלה כפי שהבנתי וכפי שראיתי את עצמי מצווה ועומד. אם יכולתי, במשרד לא קל, להכניס סדר, פשמעת, דייקנות ותחושת חובה, הרי זה במידה מסויימת בגלל העובדה שאני רגיל לקבל כפי שצריך, קבל את דברי המסונים עלי, ובגלל זה החברים הכפופים לי יכלו ביחד קלות לקבל את הדברים, גם אם לא תמיד הבינו מדוע, למה וכיצד אני עושה אותם.

אני עוזב את המשרד, ונדמה לי - ברוח טובה ובטוב טוב, וגם אני ברוח טובה ובטוב טוב, אבל גם אם אומר שהושג הרבה במשך שש-עשרה שנה, הרי הבעיות, הקשיים, האתגרים עדיין עצומים. יכול להיות שמה שהושג עד כה יכול לשמש מצוף להזיז דברים בקצב מואץ יותר, במדר טוב יותר לתועלת החברה.

אני מודה לכם. היה לי נעים לעבוד אתכם, לשנת יחד אתכם. אני מקווה שבמשטחים שונים עוד בפגש.

הינו"ר.ח. גרוסמן:
אני מודה גם לאורחים, לשר הסעד, למר לבגרטן, למר בריק ולחברי הוועדה שבאו בכוונה חחילה כדי להיפרד כיאות מו"ר קורץ. ברכתנו שלוחה לך.

ב. נשירתם של העובדים הסוציאליים והשלכותיה על קידום הרווחה - הצעה לסדר היום של חברת-הכנסת נוזהת קצב

לפני שבוע שמענו בנושא זה מגוון של עובדים סוציאליים ממקומות שונים והתרשמות הוועדה הייתה עמוקה מאד, לא משום שהבעיות שהועלו היו חדשות, אלא משום שהביטוי שניתן להן היה כל כך נכון, משום שהועלו בעיות שלפחות לחלק מהן אפשר למצוא פתרון, כמו הבעיה של אותה בחורונת צעירה, האחראית על הלשכה הסוציאלית בחצור, שעה שעובדים איתה שישה אנשים שאף אחד מהם אינו כשיר; כמו הבעיה של עובדים סוציאליים במקטור הערבי שהעלה חברת-הכנסת טובי ושעליה השיב מזכיר איגוד העובדים הסוציאליים כי אין במקטור הערבי נשירת עובדים, משום שכמעט אין שם עבודה סוציאלית.

היו"ר ח. גרוסמן:

נודה לך השר אם נשמע גם אותך בנושא זה
טרם שננסה להניח מסקנות על שולחן הכנסת.

שר-הסעד ז. המר:

ברור שהמעבר מהפרידה לקורץ אל הבעיות
הקשות הוא מעבר קשה כמו המעבר מהסעודה
המסמקת לעינויי יום כיפור. קורץ עבד עם הבעיות ובתוך הבעיות שש-עשרה
שנה, אבל הן יכולות להיות גם מאה שנה. אולי זה סייאש, אולי באיזה שהוא
מקום יש כביכול סחידה בין הרצון לעזור לעוד מעט, לעוד קצת בעבודת הסעד,
מצד אחד, לבין הרצון לפתור את הבעיה כולה מצד שני. אני מודה שכאשר
נכנסתי לתפקיד רצייתי וקווייתי לפתור את הבעיה. היום הייתי אומר את מה
שהשמע גם מן הדברים של העובדים הסוציאליים בשבוע שעבר - קראתי אותם,
ולמעשה בכל הדברים האלה, עם כל האמת שלהם, נפגשתי בחודשים הספורים שאני
בתפקיד - ושהוא הדבר האופייני לעבודה הסוציאלית: מצד אחד הקדרות, כשאתה
רואה את הדבר הנורא שלפניך, מצד שני האמונה שבכל זאת אפשר לעשות משהו,
מצד אחד ההתלהבות של העובדים שנשארים כדי לעשות את העבודה, מצד שני
התמכול שמא לא יספיקו לעשות מה שצריך לעשות.

הייתי אומר שאינני מתפלא אלא מתפעל מן
האמת החדשה שנתגלתה לוועדה בשבוע שעבר. אני מתפעל ולא מתפלא, וזו הערכה
לחיוב הצדקת מתוך הרצון שלנו להביא בכל זאת לפעולה מחודשת כדי לעשות
את הדברים. הייתי אומר שאם ועדה זו, או אם הממשלה, או אם הציבור רוצים
לפתור את בעיית הסעד באופן חד-משמעי, יכול להיות שצריכים לעזור את
הקדיאה - כמו שאומרים אצלנו - לבוא ולומר: יש בעיות כל כך קשות שצריך
לדבר על סדר ערכים שונה. רק בשבוע שעבר הזכרתי את זה בהקשר לאותו נושא
בפניה שלי לראשי האוניברסיטאות כאשר האוניברסיטאות - בעקבות החלטת
המועצה להשכלה גבוהה או החלטת משרד האוצר לקצץ 19% מתקציב האוניברסיטאות -
הודיעו למחלקות, לכל הרוחב, לקצץ בכל מחלקה ב-19%. אם באמת יש סדר
עדיפויות מטריות בסדינה הזו, שצריך ללכת אליו, אם באמת יש מצוקה
בעובדים סוציאליים שחסרים יי, שצריך לומר באוניברסיטאות: קיצוץ של
19.1% בכל מחלקה, אבל בעובדים סוציאליים, במורים - אולי גם ברופאים
אם יש צורך - לא. אם הייתי לוקח דימוי מן הכנסת, הייתי אומר שהשאלה
היא איך לתת את היוקרה של ועדת החוץ והבטחון לוועדת השירותים הציבוריים;
אז איך לתת לנושאי הסעד את המרכזיות שיש לנושאי הבטחון. זה אחד הדברים
המטריניים מאד כי מצד אחד יש הרבה לב, הרבה בכי, הרבה פעולות שנעשות
במחזור או במרוכז - וחברי הוועדה ציינו שבמשך עשרים ושבע שנות הסדינה
נעשו פעולות טובות - אבל מצד שני אתה עומד בפני בעיות חדשות, מתגלות
לי בעיות גדולות של אנשים שנמצאים במצבים קשים בגילאים מסויימים,
הזקנות מסויימות. אנחנו רואים לפנינו את הזנות, את הסמים, את בעיית
הצרכנותיים, האלכוהוליסטים, היתומים, האלמנות וכדי לפתור את הבעיה באופן
מיידי דרוש מאץ עצום. משרד הסעד שולח 13,000 ילדים מן הבתים לפנימיות.
זה מספר גדול מאד, אבל אולי בכל זאת הוא רק טיפה בים, כי עדיין נשארים
עשרות אלפי ילדים שלא מצאנו להם פתרון.

אמרת בפעם הקודמת שהעובד הסוציאלי

משול לרב-חובל של ספינת מפרשים. ביכולת שלו, בטיב שלו תלויה הצלחת
הספינה. יש שורה של דברים שקשורים בעבודת העובד הסוציאלי שעלינו לפתור
אותם. מה פירוש הדבר שלעובד סוציאלי יש 300 תיקים שהוא צריך לספל בהם
כאשר מעולם הוא לא יגיע מעבר ל-50 מהם? נכון שהמורים השיגו שלא יהיו
בכתה יותר מ-30 ילדים, אבל מעבר לענין של שלושים ילד בכתה בעיות החינוך
נשארות. גם אם תאפשר לעובד סוציאלי 50 תיקים, בעיות הסעד ישארן. אם
חשימו בכל שכונה אנשים שיוכלו לפתור בעיות, לשלוח לבתי-חולים, להפנות,
לבקש סכום השכנוע שלהם אלא סכום סמכות שמתחשבים בה, סכום סמכות שיש
להם בחוק, מובן שהתמונה אחרת, אבל אז יש בעיה של קריטריונים, של תקנים.
אם ועדת השירותים הציבוריים מוכנה לדבר על כך, נבקשה.

יש שתי בעיות של תקנים: אחת - חוסר כוח

אדם מקצועי. וכאן אני חולק על דברי העובדים הסוציאליים - אולי אני
טועה - שמוטב לסגור לשכות מאשר להכניס עובדים בלתי מקצועיים. לי זה
לא נראה.

לדעת הספרים שהם נחננו אינם סוציאליים.

ל. דיציאון:

ש. הסער ז. המר:

אנחנו צריכים לראות את הדברים בפרופורציה, ביכולת שלנו, כדי שלא נתייאש וגם כדי שנקדם. אם באמת מופיע בתקנים שלכל עובד צריכים להיות 220 או 230 תיקים ומסתבר, כפי שנאמר בוועדה, שמשרד הפנים יכול לומר שהענין הוא במסגרת הקפאה עירונית, צריך לדבר על כך. הייתי במאבק קשה עם הנציבות שרוצה לכלול אותנו במסגרת הקיצוץ של 4%, ואנחנו אומרים: כשם שאינכם מורידים במורים, באחיות, אל תורידו אצלנו עובדים סוציאליים מן המצבה, וזה בשעה שאנחנו נאבקים על פי ארבעה תקנים לעובדים סוציאליים. בבקשה, ישנה ועדה, שתמליץ.

אני לא אומר שאין בזכוז, שאין אפשרות ליעל ולחסוך, שאין אפשרות לתת אתגרים כדי לפשוך אנשים, אבל בכל זאת הגעתי לפחשה שכוח האדם הוא אחת המשימות שצריך להשקיע בו מאמץ מחודש, לראות מה יש, מה צריך לעשות ואיך צריך לעשות. אומרים לי: משרד הסעד קיבל 700 מליון לירות - שליש להקצבות ישירות, שני שליש לשירותים ופעילויות. יחסית לתקציב שקוצץ זה בסדר, לעומת המצב שהיה בשנה שעברה זה בסדר, אבל זה לא בסדר אם צריכים 100 מליון לירות כדי לפתח שירותים אמיתיים, כדי לחפש את העובדים שברחו, כדי להקים לשכות חדשות, ניידות ולא נייחות. כלומר, הלשכה אינה מחכה שהאדם יבוא אליה, אלא יוצאת לחפש את האנשים בשטח. לדוגמה: אותם זוגות צעירים שמקימים משפחה, שלמעשה בורחים ממצבם הקשה הקודם ומגיעים למצב חמור עוד יותר. כדי לתקוף את הדברים מתחילתם דרושים אמצעים, אבל במשרד אומרים לי שאינני יכול לפנות לכך כספים. גם אם נתחיל לחסוך על ידי כך שנעביר ילדים פטוטר - ששם עולה ילד 2,500 לירות - לאופנה, ששם הוא עולה 1,000 לירות, איך מתחיל לפתור את הבעיות בחזור או במקומות אחרים?

זו בעיה של חיפוש כוח אדם, של אתגרים באוניברסיטאות, כדי שאנשים יימו ללכת לשדה. אני מאמין שאדם שהולך לעבודה סוציאלית יש לו יחס לעבודה הזאת, אבל מצד שני הוא חלק מן החברה הישראלית ואם הוא יכול להיות עובד סוציאלי בבנק, בתעשייה במקום עובד בלשכה, הוא מעדיף ללכת לשם. אני מכיר עובדים נפלאים שלנו שעובדים לתוכניות בחינוך, לפרוייקטים ברווחה, שמוציאים מאתנו לא מעט עובדים. למעשה אותו אדם ממשיך לעבוד בעבודה סוציאלית, אבל הוא בורח מן העיסוק שבה, ועלינו לתת לו את ההטבות, את סולם העדיפויות שיתן לו את הכוח וההיגיון להרגיש שהוא מסוגל לפתור בעיות. אדם לא בא לעבודה סוציאלית בשל הכסף, אבל ענין הכסף מרחיע אותנו. אם הוא יכול לקבל יותר במקומות אחרים, מדוע שלא יעשה זאת? עובדה שבכל זאת נשארו אחריהם משוגעים לענין, אמנם מעטים.

נקודה אחת: יש להכשיר כוח אדם ולכוון את האוניברסיטאות לעשות מאמץ חינוכי בכיוון של מתן אתגר בעבודה בלשכות. לא הטפת מוסר, אלא שאדם יידע כי לתקופה מסויימת לפחות הוא חייב ללכת ללשכה - כמו סטאז' - כי אחרת הוא לא עובד סוציאלי.

נקודה שניה: מתן חמרי ציגים לעובד סוציאלי כמו אלה שביתנים לעובד חינוך שמגיע לעיירה ומקבל ארבע שנות ותק ועוד שתי דרגות. בטעד זה לא היה עד עכשיו. מצד אחד אתה אומר: כאן מונחת פצצת הזמן, כאן הסבל, המצוקה; מצד שני אינך נותן את הכלים. יש עדיין הרבה מה שפחיים בענין הזה.

בענין הכשרת עובדים סוציאליים אני מתנגד לראיה שצריך להכות הרבה זמן כדי להכניס התקדמות בענין, כמו פתיחת אוניברסיטה נוספת. דעתי היא שצריך לומר: להכשיר אנשים מהר יותר, בצורה קצרה יותר, גם בערבים, גם תוך כדי עבודה. לדעתי זה חלק מהגנת העובדים המקצועיים על המקצוע. אי אפשר לומר שכשם שלא יקחו סנדלר שיחליף מקומו של רופא שחמד, אי אפשר לקחת עובד בלתי מקצועי שיחליף עובד סוציאלי מקצועי. זה לא דומה. אם אין רופא, יש אחות ולא איותר עליה. אותו הדבר כאן: ניקח אנשים ברמה טובה ונלמד אותם תוך כדי עבודה. ניקח אנשים

שר-הסעד ז. המר

מסמינרים ונספוך אותם לעבודה סוציאלית. אבל צריכים להיות אחגרים, גם אחגר כספי, צריך להיות סולם של תפקידים, צריך שאדם יקבל מספר סוגבל של חיקים, שיקבל יועץ ומדריך, אותה מערכת כמו זו שיצרה מערכת החינוך.

חייבים לומר: עובדי הזכאות חוסכים כוח אדם מקצועי. אם פקיד הזכאות בודק את הזכאות לפי הקריטריונים ומסלא את טופס הזכאות לתשלומי טעד, פנוי העובד הסוציאלי לעבודה הסוציאלית בלבד. אם לעובד סוציאלי היו 200 חיקים שבהם צריך היה לטפל גם במתן תשלומים וגם בעבודה סוציאלית וכיום הוא לא עוסק בתשלומים, נשאר לו יותר זמן לעסוק בעבודה סוציאלית לעומק.

ס. גז:

האם התשלום לנזקקים לא יכול להיעשות על ידי משלוח צ'קים, כמו שעושים במוסד

לביטוח לאומי?

שר-הסעד ז. המר:

כן ולא. בהפרדה בין שני הנושאים של הבטחת הכנסה מול טיפול ושירות קהילתי אנחנו רוצים להגיע לשני דברים, שבגללם חשוב שתהיה גם הסתכלות של בני אדם ולא רק טיפול של מכונות: דבר ראשון - יש לראות שאדם יקבל את מה שמגיע לו לא פחות, אבל גם לא יותר - ושל א יקבל מי שלא מגיע לו לקבל.

ס. גז:

האם זה לא נבדק כל הודש?

א. לנגרמן:

בודקים לעתים קרובות. לגבי חלק גדול מן האנשים מתקבלת החלטה לגבי חודשיים-שלושה. המכסימום שאפשר לתת ללא החלטה מחודשת הוא 12 חודש.

שר-הסעד ז. המר:

לפעמים מגיע לאדם תשלום אחר תוך כדי השנה ועד שזה נכנס למכונות עובר זמן וזו בעיה. לפעמים עובד סוציאלי יכול להחליט שמתן פקוד למשפחה מסוימת יכול להציל את חייה, למרות שאולי לפי הקריטריונים היא לא זכאית לקבל פקוד. יש דברים שדרוש בהם מצע אנושי, שהמצע האנושי יכול לשנות אותם.

הדבר השני שאלינו אנחנו רוצים להגיע נרואים בו אמר: הוצאת האדם מתרבות של "לקבל" לתרבות של "פוכן לעבוד" על ידי תגריץ כספי וגם פסיכולוגי, וגם זה ניתן להשיג על ידי קשר בין הנזקק לבין העובד הסוציאלי.

כלומר, מצד אחד יש לנו את המכונה, שברגע שהיא שולחת אוטומטית את הכסף יש בה גם בעיה; מצד שני על ידי הפעלה אחרת אנחנו יוצרים קשר וזיקה בין האדם והעובד הסוציאלי. אני לא פוסל גם את השיטה השניה וכאשר נכנסתי לתפקיד הצעתי שתהיה הפרדה מוחלטת, אבל מה שחשוב לי בעיקר, שהעובדים הסוציאליים יהיו פנויים לעבודה הסוציאלית, שתתפנה להם יותר אפשרות לטיפול מעמיק, שאופי תפקידם יקבל פנים אחרות. העובדים הסוציאליים הפחות טובים היו רוצים להשאיר את המצב כמות שהוא, כי מי שפחות בקיא בעבודה סוציאלית בוח לו יותר לעסוק בתפקידות של כספים, אבל האחרים, הטובים והבקיאים, רוצים לעסוק יותר בצד הטיפולי.

לגבי הכלים הייחסי רוצה לציין עוד נושא אחד: אינני רואה פתרון גם לבעיית הדיוור, בעיקר לגילאי 20-30, וגם לבעיית הרפואית, שמהוות למעשה מוקד של הבעיות.

א. נמיר:

למה משרד הסעד צריך לטפל בזה? הרי זו אחת הסיבות לצפייות של נתמך הסעד מהעובד הסוציאלי ולאכזבות שלו. מחצית המקרים שייכים לנושא הדיוור.

שר-הסעד ז. המר:
אנשי הסעד אינם מטפלים בבעיות במובן הכללי, הם מטפלים בבני אדם ובבעיות שלהם. אנחנו רואים בני אדם שאינם יכולים להגיע בעצמם לכל הדברים שאחרים יכולים להגיע אליהם בכוחות עצמם, כי הם יותר חזקים. אנחנו אומרים: נעזור לך להגיע אל כוחות עצמך, ואם אינך יכול נעזור לך להגיע לזכויות שמגיעות לך, נעזור לך להגיע לאפשרות לחפקד. לכן הצפיה שלי היא שמישהו-על יתן לו שיכונים בשפע היא בגדר שטות.

ושוב לענין של הכלים: אני הולך להקים בכמה מקומות, בדרג מקומי, לשכות משותפות, כלומר מטוח משותפים של ארגונים שונים: חינוך, עבודה, בריאות.

היו"ר ח. גרוסמן: זה כבר פוצל?

שר-הסעד ז. המר: זה פועל בבאר-שבע ובקריה-שמונה כבר הגענו לסיכום. האמצעים של המשרדים יופנו לשם וינסו לראות את הרווחה בשטח בחיבור כל הפונקציות האמיתיות המתחברות בנושא.

עם כל זה ננסה להחמוד גם בחיפוש כוח אדם, במחן אחגרים לבני-אדם, במחן כלים יותר קלים להתמודד עם בעיות. אבל גם לאחר כל זה באיזה שהוא מקום יעבור הרבה זמן ועדיין נשאר במצוקה, ולכן ביקשתי במשרד שלנו להכין מסמך באופן יותר מפורט כיצד אנחנו מחמודים עם בעיית כוח האדם שהועלחה, עם בעיות ששורות לבעיית כוח האדם. ברור שתנאים פיסיים גם כן קשורים בנושא הזה, כי אם ללשכה שתנאים הפיסיים שבה נוראים באים היחומים, האלמנט, האלימים, הנרקומנים ונמצאים בחדר אחד עם העובד הסוציאלי ברור שהעבודה הטיפולית אינה מספיק טובה.

לגבי כוח אדם העלינו את הרעיון שאנשים שפרשו מן העבודה יעבדו במשרד חלקיות, אפילו בלי חקנים. למשל: אדם יהיה קשור לחמש משפחות אומנות, יו עובד סוציאלי חלקי שיהיה בתחנה לאם ולילד. כלומר, נלך גם לעובדים סוציאליים חלקיים מתוך אנשים שעזבו ויחזרו לעבודה. מסתבר שבתנועה הקיבוצית יש 300 עובדים סוציאליים מוסמכים המפוזרים מן הצפון עד הדרום. יכול להיות שאדם כזה לא עבד בעבודה סוציאליה כי לא הייתה בסביבתו לשכה ולכן המשק גייס אותו לתפקיד אחר, ואילו עכשיו יש לשכה ואז הוא בסביבה.

היו"ר ח. גרוסמן: האם בוגרי ביה-הספר לעבודה סוציאליה במדרשת רופין הם מוסמכים?

א. לנגרמן: מוסמכים ועובדים.

שר-הסעד ז. המר: אני מדבר על ותיקים שאינם עובדים.

ברור שהמאמץ המיוחד - ונגיש לכם את המסמך שביקשתי להכין במשרד - כרוך גם במשאבים שנצטרך לגייס ושחלק מהם יצטרך המשרד לספוג. ברור שזה יהיה קשור גם במדיניות אחרת, בחפיסה אחרת ונשמח אם הוועדה תעזור לנו.

א. לנגרמן: אחחיל בשאלה שנשאלתי לגבי כוח האדם באוכלוסיה הערבית: היום עובדים באוכלוסיה זו 51 עובדים סוציאליים. ליחד דיוק: 38 עובדים כשירים, 6 עובדים בלתי כשירים ו-7 עובדים מינהליים. מבחינה מקצועית המצב באוכלוסיה הערבית הרבה יותר טוב מאשר באוכלוסיה היהודית, כי מספר החקנים הבלתי מאויישים הוא מועט ומגיע לפחות מ-10 חקנים.

יחד עם זאת קיימת בעיה, כי פיתוח הנושא בסקטור הערבי נמצא עכשיו בתהליך ולאחרונה קיימנו החייעצות יחד עם חברים שונים מן האוניברסיטאות על מנת לגבש תוכנית להכשרת כוח אדם של מועמדים בקרב האוכלוסיה הערבית.

האם כל 38 העובדים הסוציאליים בסקטור
הערבי הם ערבים?

א. נמיר:

כן.

א. לנגרמן:

יהודים עובדים במגזר הערבי?

א. נמיר:

לא.

א. לנגרמן:

בחיפה-כן.

ח. טובי:

במקום שהאוכלוסיה מעורבת יש גם עובדים
סוציאליים יהודים שמטפלים בערבים.

א. לנגרמן:

אין הגדרה שמספחה ערבית מטופלת אך ורק על ידי עובד סוציאלי ערבי.
לעומת זה גם במגזר הכללי יש עובדים ערבים, כגון בלשכות פיקוח
אזוריות שמטפלות לאו דווקא באוכלוסיה ערבית בלבד. לא צופתי לכאן
עוד עובדים בשירותים ממלכתיים כמו קציני מבחן. בשירות המבחן לנוער
יש יחידה נפרדת לערבים שבה 10 קציני מבחן מקצועיים. יש 4 קציני
מבחן בשירותי מעקב ושירות המבחן למבוגרים ועוד 2-3.

ניפגש עם המגזר הצפוני של העובדים
הערבים בשבוע הבא, כדי לשמוע בעיות

שר-הסעד ז. המר:

ולראות איך לקדם אותם.

א. לנגרמן:
נפגשתי עם ד"ר סמיג'רייסי לגבי
האפשרות למצוא דרכים נוספות, גם
באוניברסיטת חיפה וגם באוניברסיטת בר-אילן, להכשרת מועמדים מקרב
האוכלוסיה הערבית וגיבשנו כל מיני הצעות. ד"ר סמיג'רייסי, שהוא
מורה בבית-הספר לעבודה סוציאלית בחיפה, מנסה לברר חלק מהן כדי שנוכל
להגדיל את מספר החלמידים במיגרות האקדמאיות. יחד עם זאת אנחנו
מבררים אפשרות נוספת שנקטנו בה בעבר: קיום מרכז לימוד מיוחד לערבים.
קיימנו מרכז כזה לפני 10 שנים, ערך, שבא לשרת את אוכלוסיה הצפון
בעיקר.

בהזדמנות זו אני רוצה לומר על חידוש
שאנחנו מנהיגים עכשיו: יש באוכלוסיה הערבית ושירות מקומיות קטנות
מאד שאינן מאפשרות קיום פעולה חקינה בחחום העבודה הסוציאלית, משום
שמשרה או משרה וחצי של עובד סוציאלי בלשכה קטנה אינו מאפשר מגוון
של אפשרויות מקצועיות שקיימות בעבודה הסוציאלית.

גם אצל היהודים זה כך.

שר-הסעד ז. המר:

א. לנגרמן:
אצל היהודים קיימות לגבי אוכלוסיה
של כפרים קטנים מועצות אזוריות.
כיום סיכמנו על הקמת לשכה סוציאלית אזורית, מעין אגד של מספר ושירות
מקומיות קטנות. כל רשות מקומית שאיננה זקוקה לשלושה עובדים סוציאליים
לפחות, לא חקיים לשכה לעצמה, אלא מספר ישובים יקיימו לשכה אחת
משותפת שבה יעבדו 6-8-10 עובדים שישותו את האוכלוסיה. הדבר גם יאפשר
התמחות ולא ייווצר מצב שעובד אחד מטפל בכל סוגי הפעילות.

האם יש כבר אוגון כזה?

היו"ר ח. גרוסמן:

א. לנגרמן:
אנחנו מחילים בצפון, בעיקר בכפרים
הגליל ומדברים על 3-4 אגדים כאלה
של לשכות. אני מקווה שב-1 באפריל הם יופעלו הלכה למעשה. אנחנו נמצאים
בסיוע משא ומתן עם אגף החקציבים, כי העניין מחייב עובדים שיהיו עובדי
המדינה.

אני רוצה לסכם כמה מן הקווים המנחים
אוחנו בהכנת המסמך, שהשר דיבר עליו, לגבי הבעיה בכללותה: 1) הגדלת
כוח הקליטה באוניברסיטאות שאפשרי במערכת הקיימת. כלומר, לא דרישה
להקמת בנינים חדשים באוניברסיטאות, אלא הגדלת הקליטה שיכולה להתבצע
במערכת הקיימת. מובן שזה מצריך הגדלת כוח אדם, זה מצריך השקפה שונה

א. לנגרמן:

מאוחה השקפה על קיצוץ של 19% בצורה שחוככת את כל החוגים באוניברסיטאות. שר הסעד הציע אתמול בוועדה השרים לוועדה חברתית, שיש אולי מקום להיפגש עם נשיאי האוניברסיטאות.

מסתבר שבאוניברסיטאות אין מעט חלמידים, אבל הבעיה החמורה היא שאינם מגיעים

א. נמיר:

לעבודה בשטח.

לא צריך להוסיף עליה.

ש-הסעד ז. המר:

קודם כל צריך לעשות טיפול שורש בסוגי-הספר לעבודה סוציאלית.

א. נמיר:

אנחנו סבורים שאם ההצע יהיה יותר גדול, נהיה במצב טוב יותר.

א. לנגרמן:

בין היחר תקים אוניברסיטת תל-אביב בשנת הלימודים הקרובה, בעזרת המשרד, חוג ללימודי החואר השני בעבודה סוציאלית, שיהיה מוקדש בעיקר להכשרת מנהלי לשכות סעד.

(2) העמדת אחגרים בפני קבוצות מסיימי האוניברסיטאות. נבוא ונאמר להם: אנחנו נוחנים לכם משימה שלמה כקבוצה. חוך משא ומתן עם האוניברסיטאות ומגע ישיר אתן אנחנו רוצים להגיע לכך.

(3) הרחבת הסבת אקדמאים. תוכנית זו בכללונה צולה יפה. לאקדמאים רבים במקצועות במדעי החברה ואחרים אין העסקה וחלקם מוכנים לעבודה לעבודה סוציאלית. כיום אנחנו מקיימים הסבה ל-100 חלמידים בערך והכוונה להרחיב למספר יותר גדול.

(4) החזרה אנשים שברחו מן העבודה אל העבודה. אנחנו רוצים ליצור אפשרויות של עבודה חלקית, של העסקה שונה מאלה שמקובלות כיום ואנחנו רוצים להגיע לאותו מגוון של אפשרויות על מנת להחזיר עובדים שיצאו ולו לעבודה חלקית.

(5) אנחנו מחקדמים היום במהירות די גדולה להעברת כל החפקידים בלשכה שאינם מצויכים מקצועיות של עובד סוציאלית לידי אנשים אחרים שמחאימים לעבודה. נושא אחד: עובדי זכאות, שאנחנו מקווים לסיים אותו ב-1976. נושא שני: אותה מסכת של עבודה תיווך שהלשכה עוסקת בה; אותה עבודה המאפשרת לאזרח וצריכה לאפשר לאזרח הלש לנצל את ההזדמנות שהחברה מעמידה לרשותו ואשר הוא אינו מסוגל להגיע אליה בכוחות עצמו. כל עבודת התיווך יכולה להיעשות על ידי מי שאינו עובד סוציאלית כשיר. מובן שגם עובד כזה זקוק להכשרה, אבל זו הכשרה קצרה יותר, פשוטה יותר. כל זה יכול להוריד, וכבר הוריד, מעמסה גדולה מן העובדים הסוציאליים, שיוכלו לעסוק יותר בטיפול.

(6) כל מה שקשור בהטבת חנאי השכר של העובדים הסוציאליים. בעידודו של שר הסעד אנחנו מנסים לעשות היום כל פעולה אפשרית להביא להטבת חנאי השכר של העובדים בשדה, ובראש וראשונה - מסלול קידום, וזאת ככל שאנחנו יושבים מן הצד השני של השולחן כמעסיקים.

היו"ר ח. גרוסמן: כבר נעשו פעולות?

א. לנגרמן: בשלב זה אנחנו יושבים - במידה שמעמדנו מאפשר לנו - יחד עם איגוד העובדים הסוציאליים ומנסים לגבש נקודות בעניין. אני אומר זאת בצורה מסוייגת במקצת, כי במקום כלשהו עלינו לייצג גם את הצד השני, ואם מראש נראה בעיני הגורמים הקובעים כמי שמייצגים את העובדים, תהא עמדתנו במשא ומתן חלשה מדי.

מ. ידיד: איך זה נראה בעיני נציבות שירותים המדינה?

זה לא נראה, משום כך אני מדבר כל הזמן
באופן מילוח הסתייגות פורמליות שקשורות

א. לנגרמן:

לענין.

(7) הטבת תנאי העבודה, החל מן התנאים
הפיסיים של הלשכה. לא ייתכן שלושה עובדים סוציאליים יעבדו בחדר
אחד. צריך שלכל עובד יהיה חדר, ולו קטן, שבו יוכל לשוחח עם הפונה
בצורה גלויה וללא כל חרדה. נקלענו לשנה לשנה גרועה מאד מבחינה זאת
ואנחנו מגבשים חוכניות אלטרנטיביות: במקום בניה, שכירות; כל אפשרות
אחרת כדי לחץ אותם מקומות המצוקה.

תנאי העבודה קשורים בעניינים נוספים.
גיבשנו סופית מסמך על הגדרה מדוייקת יותר של החפיקים. העובד אינו
יודע מהו כל המכלול שבו הוא עוסק ואנחנו רוצים שהוא ירגיש בדרך ברורה
יותר מהו החום עבודתו. היינו, הוא עוסק בעניינים מסויימים ולא בעניינים
אחרים.

(8) מודעות הציבור לשליחות שבענין והיא
קשורה בנסיון לגייס קבוצות אנשים לקבל על עצמם משימות, גם אם אינם
ערוכים להיות מחר עובדים סוציאליים מקצועיים; קבוצות של צעירים, אם
בגדר החנדבות, אם בגדר החנדבות בשכר.

נחזור לנושא זה כאשר נקבל את המסמך
של המשרד.

היו"ר ח. גרוסמן:

מתי?

א. נמיר:

תוך שבועיים.

שר-הסעד ז. המר:

הייתי מבקש שנזמין מספר עובדים
סוציאליים מן הסקטור הערבי על מנת לדעת

מ. גז:

מה הבעיות שם.

אנחנו יכולים לנצל את הזמן עד קבלת
המסמך ולשמוע מה נעשה בשטח הערבי. אפשר

ח. טובי:

להזמין את ד"ר סמיג'רייסי.

בהחלט.

היו"ר ח. גרוסמן:-

הישיבה ננעלה בשעה 13.15